

References

1. Adorno T., Horkhajmer M. Dialektika prosveshhenija. – M., SPb.: Medium, Juventa, 1997. – 312 s.
2. Voronkova V. G. Rozvytok turizmu jak social'nogo i kul'turnogo javyshha v umovah globalizaciji ta kros-kul'turnoi komunikaciji // Naukovi zapysky KUTEP. – 2010. – Vyp.8. – S.23–35.
3. Zinchenko V. V. Ljudyna, nacija, derzhava. Vid etnosu do politychnoi nacji // Praktychna filosofija. – 2001. – №3. – S.156–170.
4. Zorin I. V., Kaverina T. P., Kvaral'nov V. A. Turizm kak vid dejatel'nosti. – M.: Finansy i statistika, 2005. – 288 s.
5. Ljahovyn O. B. Aktual'ni problemy mizhkul'turnoi komunikaciji u sferi turizmu (na materiali ukrai'ns'koi, rosij's'koi ta nimec'koi mov) // Uchenye zapysky Tavrycheskogo nacyonal'nogo unyversyteta ymeny V. Y. Vernads'kogo. – 2011. – №2. – 7.24 (63), Ch.I. – S.148–152.
6. Marks K. Do krytyky gegeliv's'koi filosofii prava // Marks K., Engel's F. Tvory. – K.: Derzhpolityvydav URSR, 1958. – T.1. – S.207–342.
7. Svetnyc'ka N. V. Mizhkul'turna komunikacija jak integratyvnyj komponent turystychnoi osvity // Visnyk Lugans'kyj nacyonal'nyj unyversytet imeni Tarasa Shevchenka. – 2012. – №4 (239), Ch.II. – S.35–40.
8. Markuze G. Odnomernyj chelovek. Issledovanie ideologii Razvitogo Industrial'nogo Obshestva. – M.: «REFL-book», 1994. – 368 s.
9. Bloch E. Das Prinzip Hoffnung. Bd I. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1993. – 1085 s.
10. Habermas J. Faktizität und Geltung. Beitrage zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaat. – Fr.a.M.: Suhrkamp, 2003. – 704 s.
11. Habermas J. Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus. – Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2002. – 195 s.
12. Habermas J. Technik und Wissenschaft als «Ideologie». – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1999. – 170 s.
13. Habermas J. Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie. Was leistet die Sistemforschung? Von Jürgen Habermas und Niklas Luhmann. – Frankfurt a.M., 1971. EA. Frankfurt, Suhrkamp, 1971. – 406 s.
14. Horkheimer M. Traditionelle und kritische Theorie. – Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch, 1999. – 230 s.
15. Lafontaine O. Fortschritt und Solidarität. – Bonn: Reinbek Verlag, 2008. – 228 s.
16. Rau J. Lust auf Zukunft. Unsere gesammelten Werke. – Essen: Klartext, 2006. – 316 s.
17. Reichelt H. Zur Kritik sozialwissenschaftlicher Logik. – Hamburg, 2008. – 384 s.
18. Rosdolsky R. Zur nationalen Frage: Friedrich Engels u.d. Problem d. «geschichtslosen» Völker. – Berlin: Olle und Wolter, 1979. – 223 s.
19. Rosdolsky R. Zur Entstehungsgeschichte des Marxschen «Kapital». Der Rohentwurf des Kapital 1857–1858. – Frankfurt am Main: Europäische Verlagsanstalt, 1969. – 366 s.

Drapushko R., applicant, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Humanistic ideological and ideological paradigm in the modern tourist policy of the state: the formation and realization

The author substantiates the conclusion that a democratic society establishes a new ideological and ideological paradigm of tourism development – humanistic, human-minded and human-formative. The center of this paradigm is a person as the subject of his own life, the most important value of civilization. This paradigm is formed and is included in the practice of tourism simultaneously with the formation of a democratic society. In modern conditions, it is carried out under the deterministic influence of a number of factors: the social rejection of totalitarian (authoritarian) forms of state organization and the growing authority of democratic transformations in the European space; growth of social value of a person in the Ukrainian society and in the European space; the strengthening of the trust of peoples and cultures, the willingness to cooperate, the fight against terrorism, wars and aggressions as a dominant orientation of development during the period of global social change; the intensification of intercultural communications, the growth of people's needs in understanding each other, their willingness to cooperate; establishment of the authority of universal values and the need for their implementation by means of tourism.

Keywords: person, culture, tourism, education, education.

***

УДК 1(091)

Захаренко К.,

кандидат наук, здобувач, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНІ ВПЛИВИ ЯК ДЖЕРЕЛА ЗАГОСТРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Інформаційна безпека має людиномірний вимір. Тому важливу роль в протистоянні деструктивним зовнішнім і внутрішнім інформаційним впливам відіграє освіта громадян. Її належний рівень покликаний забезпечити держава і громадянське суспільство. Адже неосвічене населення легко підпадає під деструктивний вплив інформаційних загроз сучасного глобального світу. На жаль, Україна, не має достатніх ресурсів і технологій для адекватного протистояння зовнішнім загрозам. З огляду на це стратегією формування національної системи інформаційної безпеки нашої держави може бути лише максимальне нівелювання деструктивних впливів з боку зовнішніх інформаційних загроз. З цією метою Україні необхідно здійснити демократичні реформи, сформувати громадянське суспільство, забезпечити функціонування правової держави та зростання політичної і громадянської культури населення. Водночас реформаторам треба мати на увазі, що глобальна природа інформаційного суспільства зумовлює швидку трансформацію зовнішніх загроз у внутрішні, перетворюючи їх на постійні виклики, які розгортаються у межах національного культурно-інформаційного та соціально-політичного простору. До того ж сучасні глобальні інформаційні системи, засоби масової інформації, мережеві засоби роблять межу між зовнішніми і внутрішніми загрозами майже непомітною.

Ключові слова: людина, культура, інформація, глобалізація, інформаційний вплив, інформаційна загроза, інформаційна безпека.

Визначаючи поняття «інформаційного впливу», важливо підкреслити його суб'єктну складову. Вплив здійснюється конкретним суб'єктом певного виду діяльності і має джерелом цілі такого суб'єкта, навіть якщо в подальшому ефекти від такого впливу будуть диверсифікованими і стануть непередбачуваними. В цьому аспекті важливим є поняття відповідальності за будь-який вид інформаційної діяльності. «Інформаційний вплив – це організоване цілеспрямоване застосування спеціальних інформаційних засобів і технологій для виведення деструктивних змін у свідомість особистості, соціальних груп чи населення (корекція поведінки), в інформаційно-технічну інфраструктуру об'єкта впливу та (чи) фізичний стан людини. Інформаційний вплив варто поділяти на інформаційно-технічний та інформаційно-психологічний» [1, с. 10]. Обидва ці види впливів будуть ефективними тоді, коли їх здійснюють компетентні та забезпечені відповідними ресурсами суб'єкти. В той же час, на державі лежить відповідальність щодо нівелювання шкідливих чи загрозливих наслідків, що можуть нести за собою впливи, здійснювані ворожими, злочинними чи безвідповідальними суб'єктами.

Насамперед, важливо усвідомити, що ключові внутрішні і зовнішні інформаційні загрози народжуються на базовому рівні сприйняття інформації – індивідуальному. Саме людина з її потребами, переконаннями, психологічними особливостями, рівнем освіти та інтелекту піддається грандіозному впливу безлічі інформаційних імпульсів, значна кількість яких носить деструктивний характер. «Загальним джерелом зовнішніх загроз інформаційній безпеці особистості є та частина інформаційного середовища суспільства, яка через різні причини неадекватно відображає дійсність. Тобто інформація, що вводить людей в оману, не дає можливості адекватно сприймати своє оточення і себе. Внутрішні джерела загроз інформаційній безпеці особистості закладені в самій біосоціальної природі

психіки людини, в особливостях її формування та функціонування, в індивідуально-особистісних характеристиках індивіда, механізмах сприйняття та переробки інформації. З огляду на ці особливості, люди відрізняються мірою схильності до різних інформаційних впливів, можливостями аналізу та оцінки інформації, що надходить тощо» [2, с. 320]. Враховуючи такий «людиновимірний» рівень інформаційної безпеки, відмітимо, що особливу роль в протистоянні деструктивним зовнішнім та внутрішнім інформаційним впливам має відігравати освіта громадян, яку здатна забезпечити тільки держава у плідному співробітництві з громадянським суспільством. Неосвічене населення, про що свідчить і сучасна ситуація в Україні, легко підпадає під деструктивний вплив інформаційних загроз внутрішнього, зовнішнього і глобального характеру.

З точки зору політологічно-безпекової проблематики, визначення зовнішніх інформаційних загроз та впливів спирається на різні форми інформаційної експансії, що чинять одні суб'єкти інформаційних відносин щодо інших. Існують різні класифікації зовнішніх деструктивних впливів, що є джерелами загострення інформаційної небезпеки для держави і національного соціуму. «До зовнішніх джерел інформаційної небезпеки належить діяльність іноземних політичних, військових, економічних та розвідувальних структур в інформаційній сфері; політика домінування деяких країн в інформаційній сфері; діяльність міжнародних терористичних груп; розробка концепцій інформаційних війн будь-якими структурами; культурна експансія у відношенні до конкретної країни» [3, с. 24]. Сьогодні всі перераховані форми зовнішніх інформаційних впливів є достатньо дослідженими. Водночас динамічний розвиток технологій їх застосування зумовлює актуальність постійної роботи по виробленню нових механізмів адекватної й ефективної протидії деструктивним і небезпечним наслідкам таких впливів.

Враховуючи це, в стратегії вибудовування національної стратегії інформаційної безпеки обов'язково необхідно враховувати динамічний характер зовнішніх інформаційних загроз, які постійно змінюються, вдосконалюючись інструментально. Саме тому, «формування національної інформаційної політики відбувається під повсякденним активним впливом закондонних чинників. Більше того, постійні зовнішні вимоги щодо забезпечення відкритості інформаційного простору України для інформаційних потоків з-за кордону часто переростають в активне втручання окремих іноземних держав у внутрішнє життя країни. Нерідко інформаційні атаки мають на меті дискредитацію національних традицій і цінностей українського суспільства, посягають на культурне надбання народу, нав'язують країні чужі пріоритети та ідеологію, розпалюють протесні настрої серед населення. Зрозуміло, що втрата важелів впливу на ці процеси може призвести (а в окремих випадках уже призвела) до значних негативних наслідків для майбутнього країни. У зв'язку з цим, надзвичайної актуальності набувають проблеми регулювання інформаційної сфери, створення належних умов для випереджаючого виробництва і розвитку вітчизняного інформаційного продукту» [4, с. 334–335]. В той же час,

глобальний характер інформаційних загроз привносить свої корективи у вибудовування національних систем інформаційної безпеки. Суб'єкти, що не є лідерами процесу глобальної інформатизації, в тому числі й Україна, не мають достатніх ресурсів і технологій для адекватного протистояння зовнішнім загрозам, що чиняться суб'єктами-лідерами.

У зв'язку з цим, стратегією формування національної системи інформаційної безпеки України може бути лише максимальне нівелювання деструктивних впливів з боку зовнішніх інформаційних загроз. В той же час, адекватні інформаційні відповіді в умовах жорсткої інформаційної конкуренції в глобальному світі такі суб'єкти, як Україна, поки що створювати нездатні. «За умов глобальної інтеграції та жорсткої міжнародної конкуренції головною ареною зіткнень і боротьби різновекторних національних інтересів держав стає інформаційний простір. Сучасні інформаційні технології дають змогу державам реалізувати власні інтереси без застосування військової сили, послабити або завдати значної шкоди безпеці конкурентної держави, яка не має дієвої системи захисту від негативних інформаційних впливів» [5, с. 28]. Сьогодні Україна є саме такою державою, яка не здатна протистояти зовнішнім інформаційним загрозам, які збуджують та загострюють інформаційну небезпеку. Якщо не виробити чіткі стратегічні пріоритети щодо вибудовування ефективної національної системи інформаційної безпеки, то зрештою інформаційні загрози можуть призвести навіть до летального руйнування державного організму.

І це не є сьогодні фантастичним сценарієм. У світі глобальної інформаційної цивілізації головною зброєю міждержавного, міжнаціонального протистояння стала саме інформація. Різні форми інформаційного маніпулювання та деструктивних впливів здатні наносити справжній руйнації великим соціальним спільнотам, державам, народам, націям. «Інформаційне суспільство відкриває можливості більш ефективного маніпулювання людьми, їх цінностями, нормами та настановами. Змінюючи поведінкові стандарти та ціннісні орієнтації людини можна дестабілізувати соціально-політичну обстановку в тій чи іншій країні. Відповідно, суспільство з низькою політичною культурою, несформованими соціокультурними цінностями та загальноприйнятими правилами соціальної взаємодії завжди буде піддаватися маніпулюванню як зі сторони окремих осіб, так і різних структур, а інформаційні технології зроблять такі дії більш ефективними» [6, с. 3]. В Україні на сьогодні не проведені необхідні демократизаційні реформи, не сформоване громадянське суспільство, не функціонує правова держава, не відбувається зростання політичної і громадянської культури населення, у зв'язку з чим наша держава і національне суспільство є дуже вразливими щодо деструктивних зовнішніх впливів, які є небезпечними джерелами загострення інформаційної небезпеки.

В той же час, завдяки глобальному характеру інформаційного суспільства будь-яка зовнішня загроза дуже швидко трансформується у внутрішню, перетворюється на постійний виклик, що діє в рамках національного культурно-інформаційного та соціально-політичного простору. Сучасні глобальні інформаційні системи, засоби масової інформації, мережеві інструменти

роблять межу між зовнішніми та внутрішніми загрозами майже непомітною. «У зв'язку з комерціалізацією ЗМІ, що характерно і природно для ринкової економіки, з телеекранів на особистість і суспільство обрушився потік реклами, фільми і передачі, що пропагують насильство, садизм, секс. Усе це можна класифікувати як несанкціонований доступ до свідомості. Наслідком панування принципу «рекламної паузи» на телебаченні є вплив на психіку мільйонів людей. Тому в сучасний період інформаційні ресурси та інформаційні системи відносяться до числа основних елементів об'єктів безпеки в усіх сферах життєдіяльності держави» [7, с. 54]. А користуватися таким ефективними інструментами, як ЗМІ та мережеві інформаційні засоби, можуть як внутрішні, так і зовнішні суб'єкти, що мають на меті принести інформаційну шкоду певній соціальній спільноті. У зв'язку з цим, проблематика інформаційної безпеки, що має сьогодні глобальний характер, значно ускладнюється, особливо для держав, що відстають від країн-лідерів глобально-інформаційного світу.

При формуванні та реалізації стратегії інформаційної безпеки України важливо враховувати те, що зовнішні і внутрішні інформаційні впливи, що носять деструктивний характер, здатні проникати в усі сфери життєдіяльності національного суспільства. Це також є однією з фундаментальних характеристик проблематики інформаційної безпеки в світі глобальних інформаційних потоків. «За своєю загальною спрямованістю загрози інформаційній безпеці України можна поділити на такі види: 1) загрози конституційним правам і свободам людини і громадянина у сфері духовного життя й інформаційної діяльності, індивідуальній, груповій і суспільній свідомості, духовному відродженню України; 2) загрози інформаційному забезпеченню державної політики України; 3) загрози розвитку вітчизняної індустрії інформації, включаючи індустрію засобів інформатизації, телекомунікації і зв'язку; 4) загрози безпеці інформаційно-телекомунікаційних систем на території України, як діючих, так і тих, що створюються» [8, с. 24]. Всі ці загрози і деструктивні впливи в умовах глобальної інформаційної цивілізації здатні значно загальмувати розвиток державотворчих процесів, економічний прогрес країни, формування сучасних громадянських структур. Сьогодні в геополітичному просторі відбувається жорстка конкурентна боротьба, яку обов'язково програють ті суб'єкти, національні системи інформаційної безпеки яких виявляються більш вразливими до деструктивних зовнішніх та внутрішніх інформаційних впливів.

Особливої актуальності сьогодні набуває вироблення державної політики щодо інформаційно-психологічних протистоянь, які в умовах глобалізованого світу стали одним з найефективніших інструментів міжнародного протистояння. Нові інформаційні технології дозволяють надзвичайно ефективно чинити інформаційно-психологічний вплив на великі соціальні групи. «Звичною стала практика інформаційно-психологічного протистояння (боротьби і/або війни), яка по суті перетворилася у самостійний напрям зовнішньої політики розвинених держав. Водночас провідні держави світу активно реалізують завдання створення й удосконалювання нелетальних систем ураження супротивника із використанням спеціальних

сил і засобів інформаційно-психологічного впливу. Створюється й послідовно нарощується технологічний і інтелектуальний потенціал застосування подібної зброї у різноманітних її модифікаціях» [9, с. 3]. Україна, перебуваючи на лінії ідеологічно-цивілізаційного «фронту», постійно підлягає агресивним та інтенсивним інформаційно-психологічним впливам, що здійснюються різними суб'єктами глобальної політики із застосуванням найсучасніших інформаційних технологій. Це є одним з ключових факторів, що перешкоджають створенню нашої державою ефективної системи інформаційного захисту, адже вона піддається інформаційній агресії з боку суб'єктів, які володіють набагато масштабнішими ресурсами і технологічним потенціалом.

Інтенсивність деструктивних впливів, що чиняться на наше суспільство ззовні і зсередини є надзвичайно високою. Відбувається застосування буквально всіх можливих форм і засобів інформаційно-психологічного та інформаційно-технологічного впливу. А таких форм на сьогодні розроблено достатньо багато. Українські дослідники В. А. Ліпкан, Ю. С. Максименко, В. М. Желіховський за інтенсивністю, масштабами та засобами, які використовуються, виділяють: «інформаційну експансію – діяльність для досягнення національних інтересів методом безконфліктного проникнення в інформаційну сферу; інформаційну агресію – незаконні дії однієї зі сторін в інформаційній сфері, спрямовані на нанесення супротивнику конкретного відчутного збитку в окремих областях його діяльності шляхом обмеженого і локального по своїх масштабах застосування сили; інформаційну війну – найвищий ступінь інформаційного протистояння, спрямований на розв'язання суспільно-політичних, ідеологічних, а також національних, територіальних та інших конфліктів між державами, народами, націями, класами й соціальними групами шляхом широкомасштабної реалізації засобів і методів інформаційного насильства (інформаційної зброї)» [10, с. 129–130]. Різноманітність форм і методів інформаційного насильства та інформаційної агресії призводить до того, що такий слабкий державний організм, як Україна, не здатен виробляти адекватні механізми інформаційного захисту. Це зумовлює особливу складність вироблення та реалізації ефективної стратегії інформаційної безпеки нашої держави. Фактично, її розробка відбувається в умовах ведення справжньої інформаційної війни, в якій Україна постійно перебуває на лінії інформаційного фронту.

Небезпека зовнішніх і внутрішніх деструктивних інформаційних впливів, таким чином, значно посилюється через глобальний характер сучасного інформаційно-мережевого суспільства. На державному рівні майже неможливо контролювати весь масив інформаційних потоків, а значить держава має віднаходити шляхи плідного міжнародного співробітництва з метою боротьби з інформаційними маніпулюваннями суспільною свідомістю. «Інформаційне маніпулювання із застосуванням різноманітних технологій інформаційно-психологічного впливу, зокрема, за допомогою ЗМІ, стало масовим явищем у світі. Зокрема, це стосується насамперед механізмів реалізації політичного впливу та досягнення політичних завдань. Політичне маніпулювання інформацією, що реалі-

зується через зарубіжні ЗМІ, зокрема, в Україні, є серйозною загрозою, як головним засадам розбудови демократичного суспільства і зміцненню незалежності України, так і особистій інформаційно-психологічній безпеці громадян» [11, с. 3]. Відбувається значне гальмування демократизаційних реформ через агресивні деструктивні впливи як з боку зовнішнього, так і внутрішнього інформаційного середовища. В той же час, без міцних демократичних інститутів протидіяти таким впливам майже неможливо. Таким чином, Україна сьогодні потрапила в надскладну ситуацію, коли на державу і все суспільство покладено завдання одночасного вибудовування нового демократичного ладу та вироблення ефективної стратегії національної інформаційної безпеки.

А така стратегія є просто необхідною, адже сьогодні вже є очевидним, що наступні десятиліття стануть часом інтенсивних інформаційних протистоянь локального, регіонального і глобального характеру. Інформаційні протистояння прийшли на місце реальним війнам, а їх інтенсивність та загрозливість є не меншими, ніж у справжніх збройних конфліктах. «З огляду на існуючі у світі процеси глобалізації телекомунікаційних мереж, можна припустити, що саме інформаційним видам агресії буде відданий пріоритет у майбутньому. Засобами протидії інформаційній війні є, насамперед, забезпечення державою права громадян на інформацію, проведення чіткої інформаційної політики, вирішення проблем власності в сфері інформації, визначення ролі держави в регулюванні всіх проблем в інформаційній сфері. Держава повинна постійно удосконалювати технічні засоби протидії інформаційній війні. Ці засоби повинні розроблятися власними силами, повинні бути вітчизняні наукові розробки, з тим, щоб виключити можливість технічного контролю за їх функціонуванням» [12, с. 13]. Розпочинатися ж державна програма з протидії інформаційним загрозам повинна з ґрунтовного наукового дослідження основних видів та напрямів збудження інформаційної небезпеки, серед яких, з нашої точки зору, необхідно особливо виділити спеціальні інформаційні операції, інформаційну агресію, інформаційний тероризм, комп'ютерну злочинність, інформаційну війну тощо.

Вибудовуючи національну систему інформаційної безпеки, важливо усвідомлювати, що сучасний інформаційний конфлікт є невід'ємною частиною збройного протистояння в глобальному світі. Початок XXI століття показує, що конфліктогенність міжнародних, міжнаціональних, соціальних відносин значно посилюється, а значним джерелом конфліктної напруги стають інформаційні агресії, диверсії, війни. «Історія збройних конфліктів початку XXI століття яскраво демонструє значення інформаційного та тісно пов'язаного з ним психологічного їх забезпечення до, під час та по завершенні бойових дій. Виникають такі нові поняття, як інформаційне забезпечення тих чи інших дій влади, інформаційні та психологічні війни та як наступний етап їх еволюції – війни мережні. Тому очевидно є необхідність досліджень, розробки та постійного вдосконалення нових концепцій регулювання інформаційно-психологічної складової діяльності державного апарату» [13, с. 3]. При цьому, необхідно враховувати весь спектр можливих видів

та напрямів збудження інформаційної небезпеки. Тим більше, що такий спектр постійно розширюється через перманентний розвиток інформаційних технологій, спрямованих на маніпулятивно-агресивний вплив на індивідуальну та суспільну свідомість, а також на пряме пошкодження інформаційних мереж супротивника.

Одним з найбільш розповсюджених видів інформаційної агресії, що застосовується в глобальному інформаційному просторі, є інформаційні операції. Сьогодні їх можуть проводити як структури, що входять в безпекові інституції певних держав, так і приватні компанії, особливо ті, що володіють власними засобами масової комунікації, в тому числі мережеві. «Термін «інформаційна операція», який останнім часом застосовується все ширше, відповідає компоненті інформаційних протистоянь, зміст якої спрямовано на реалізацію попередньо спланованих інформаційно-психологічних впливів на ворожу, дружню або нейтральну аудиторію шляхом впливу на установки та поведінку для досягнення заздалегідь визначених цілей» [14, с. 8]. Захищатися від інформаційних операцій доволі складно через їх несподіваність та миттєвість проведення. В цілому, найкращим профілактичним засобом проти інформаційних операцій маніпулятивно-психологічного характеру є освіченість та патріотичність населення, з чим в Україні спостерігаються значні проблеми.

Саме суспільства, в яких відмічається низький рівень освіти та громадянської згуртованості, як показує досвід, найбільш вразливі до проведення інформаційних операцій агресивного характеру. Останні використовуються саме для масового навіювання та масового маніпулювання суспільною свідомістю. «Основна задача інформаційних операцій полягає в маніпулюванні масовою свідомістю з такими цілями, як, наприклад: внесення в суспільну свідомість і свідомість окремих людей визначених ідей і поглядів; дезорієнтація людей та їхня дезінформація; ослаблення визначених переконань людей, основ суспільства; залякування мас» [14, с. 8]. Можливості такого маніпулювання з'являються тоді, коли суспільство позбавлене ключових культурних, громадянських, національних патернів мислення і поведінки. Саме тому Україна, як суспільство перехідне і трансформаційне, виявилось доволі сприятливим об'єктом для проведення інформаційної агресії.

Більше того, якщо суспільство виявляє слабкість та засвідчує ефективність проведення проти нього інформаційних операцій, агресор може перейти до повномасштабних інформаційно-конфліктних дій, навіть до розв'язання справжньої інформаційної війни, яка, в свою чергу, має значний конфліктогенний потенціал переростання в реальне збройне протистояння. «Інформаційна війна – це сукупність методів та способів цілеспрямованого впливу суб'єктів-агресорів в умовах інформаційної відкритості на соціальні відносини (відносини людей між собою, відносини в суспільстві та державі), інформаційні ресурси, інформаційно-аналітичні та інформаційно-технічні системи, системи формування масової свідомості та психіки окремої людини з обов'язковим використанням інформаційної зброї (властивостей інформації, інформаційних ресурсів та новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій) з метою штучного створення факторів гальмування розвитку людини, суспільства та

держави, встановлення контролю над інформаційними ресурсами потенційного противника задля отримання переваг у пріоритетних сферах суспільного життя» [15, с. 9]. Інформаційних війн неможливо уникнути в глобалізованому геополітичному просторі, що зумовлює необхідність на державному та міжнародному рівні виробляти дієві заходи та правила нівелювання тих загроз, що несуть жорстокі інформаційні протистояння.

В той же час, виробляючи національну стратегію інформаційної безпеки, кожна держава має передбачати можливих суб'єктів інформаційної агресії, що буде спрямована проти її громадян. Тільки в такому вигляді може розпочинатися ефективне протиставлення національних ресурсів проявам інформаційної агресії інших суб'єктів глобально-інформаційного простору. «Основною метою інформаційної війни є заохочення супротивника до здійснення хибного кроку, досягнення переваги над супротивником та перемога в політичній, військовій, економічній, психологічній та соціальній сферах. Протидіючі сторони при досягненні своїх цілей використовують різноманітні методи впливу на інформаційну та інтелектуальну сфери. Тут слід відмітити в цілому три завдання інформаційної війни: 1) контролюючи інформаційний простір, ефективно використовувати його і одночасно захищати власні інформаційні функції від ворожих дій (контрінформація); 2) контролюючи інформаційний простір, здійснювати інформаційні атаки на супротивника; 3) повсюдно використовуючи функції військової інформації, посилювати загальну ефективність збройних сил. Психологічні операції, електронна боротьба, дезінформація та дії щодо антипропаганди, заходи по забезпеченню безпеки та супротиву, інформаційні атаки у відкритій формі, фізичний вплив на інформаційні ресурси та інше вважаються складовою частиною інформаційної війни» [16, с. 594]. Такі заходи вимагають значних технологічного та ресурсного забезпечення, у зв'язку з чим суб'єктами інформаційних війн зазвичай виявляються держави-лідери або ж грандіозні транснаціональні корпорації. Об'єктами ж інформаційної агресії можуть бути різні організації, компанії, а в найширшому прояві – держави, нації, міжнародні організації та союзи.

Складність протидії та захисту в умовах інформаційної війни полягає в тому, що сучасний глобальний інформаційний простір характеризується значною відкритістю. У зв'язку з цим, ініціювати інформаційну агресію чи протистояння значно легше, ніж протидіяти їм. «Сучасна інформаційна війна, як правило, ведеться в умовах інформаційної прозорості, тобто за наявності доступу населення до різних джерел інформації. Коли люди мають можливість порівнювати конкуруючі точки зору, метод понятійної індоктринації втрачає свою ефективність. На перший план виходять аргументація, мистецтво переконання і публічної полеміки. Така робота вимагає дуже серйозної теоретичної підготовки, хоча на практиці вона є не завжди ефективною – при різноманітності думок люди починають сумніватися в будь-якій з існуючих версій. Зрештою, виникає ситуація інформаційної відносності, за якої жодна зі сторін не може схилити на свій бік громадську думку. Тому в сучасній інформаційній війні принципове значення набула іміджева або «брендова» індоктринація, сенс якої полягає у впливі на суспільну свідомість еталонними

стандартами життя. Дійовими особами іміджевої індоктринації є не політики і політтехнологи, а актори шоу-бізнесу, які за популярністю та частотою появи у ЗМІ випередили багатьох державних діячів. Тож на сучасному етапі майже всі науковці погоджуються з тим, що у XXI ст. інформаційно-комунікаційні технології набули таких характеристик, які роблять їх вагомим силою у сфері міжнародних відносин – тому середовищі, в якому відбуваються політичні процеси» [17, с. 60]. Враховуючи такий глобальний характер проблеми інформаційної безпеки, українська держава має таким чином вибудувати власну інформаційно-безпекову стратегію, щоб якомога ефективніше передбачати та нівелювати негативні впливи інформаційних операцій і війн, адже уникнути їх зовсім сьогодні не вбачається можливим.

Отже, дослідивши переваги та ризики переміщення інформації в рамках контрольованих і неконтрольованих обмінів, що відбуваються в глобальному інформаційному просторі, а також визначивши основні форми та механізми деструктивних інформаційних впливів зовнішнього і внутрішнього характеру, можемо зробити низку взаємопов'язаних висновків про можливості вибудовування національної стратегії інформаційної безпеки на сучасному етапі функціонування та розвитку глобально-інформаційної цивілізації.

Список використаних джерел

1. Історія інформаційно-психологічного протистояння: підручник / за заг. ред. С. Д. Скулиша. – К.: Науково-видавничий відділ НА СБ України, 2012. – 212 с.
2. Отрешко В. Інформаційна безпека в контексті мовних пріоритетів українського державотворення / В. Отрешко // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – К.: Видавництво «Гілея», 2014. – Вип. 89 (10). – С. 319–323.
3. Малик Я. Забезпечення інформаційної безпеки України в контексті світового досвіду / Я. Малик, О. Береза // Ефективність державного управління: збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Львів: ЛІРДУ НАДУ, 2012. – Вип. 32. – С. 20–27.
4. Гіда О. Ф. Щодо основних засад формування державної інформаційної політики / Олександр Гіда // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). Науково-практичний журнал. – 2013. – №1 (29). – С. 333–341.
5. Гурковський В. Д. Взаємовідносини органів державної влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки України: організаційно-правові питання / В. Д. Гурковський // Вісник УАДУ при Президенті України. – 2002. – №3. – С. 27–32.
6. Смола Л. Є. Інформаційно-психологічні детермінанти сучасного політичного процесу (світовий та вітчизняний контексти). Автореф. дис. ... доктора політичних наук. Спец.: 23.00.01 – теорія та історія політичної науки / Лідія Смола. – Львів, 2011. – 34 с.
7. Григор'єв В. І. Інформаційна безпека у державному управлінні / В. І. Григор'єв // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. Науковий журнал. – 2013. – №4. – С. 53–55.
8. Морозов О. Л. Інформаційна безпека в умовах сучасного стану і перспектив розвитку державності / О. Л. Морозов // Віче. – 2007. – Т. 1. – №12. – С. 23–25.
9. Петров В. В. Воєнно-інформаційна безпека України за умов посилення загроз інформаційних війн. Автореф. дис. ... канд. політичних наук. Спец.: 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки) / Валентин Петров. – К., 2010. – 24 с.
10. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навчальний посібник / В. А. Ліпкан, Ю. Є. Максименко, В. М. Желіховський. – К.: КНТ, 2006. – 280 с.
11. Юричко А. В. Інформаційні маніпуляції у повідомленнях світової періодичної преси в контексті інформаційної безпеки України: стан та шляхи протидії. Автореф. дис. ... канд. філологічних

наук. Спеці.: 10.01.08 – журналістика / Андрій Юричко. – К., 2007. – 18 с.

12. Несвіт Г. П. Інформаційна політика держави як фактор реформування суспільства. Автореф. дис. ... канд. політичних наук. Спец.: 23.00.02 – політичні інститути і процеси / Галина Несвіт. – Одеса, 2001. – 19 с.

13. Жовтенко Т. Г. Інформаційне забезпечення політики держави у боротьбі з міжнародним тероризмом: на прикладі США. Автореф. дис. ... канд. політичних наук. Спец.: 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки) / Тарас Жовтенко. – К., 2010. – 22 с.

14. Горбулін В. П. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання: монографія / В. П. Горбулін, О. Г. Додонов, Д. В. Ланде. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 164 с.

15. Абакумов В. М. Правове регулювання протидії інформаційним війнам в Україні. Автореф. дис. ... канд. юридичних наук. Спец.: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Віктор Абакумов. – Запоріжжя, 2011. – 22 с.

16. Мамад'ярова Р. А. Информационная безопасность, ее сущность, структура и обеспечение в конфликтных ситуациях / Рухангиз Алигусейн кизи Мамад'ярова // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К.: ВІР УАН, 2012. – Вип.56 (№1). – С.591–594.

17. Пода Т. А. Інформаційно-комунікаційні технології в контексті сучасних міжнародних відносин: соціально-філософський аналіз / Т. А. Пода // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – К.: НАУ, 2013. – С.59–63.

References

1. Istorija informacijno-psychologichnoho protyborstva: pidruchnyk / za zag. red. Je. D. Skulysha. – K.: Naukovo-vydavnychij viddil NA SB Ukrai'ny, 2012. – 212 s.

2. Otreshko V. Informacijna bezpeka v konteksti movnyh priorytetiv ukrai'ns'kogo derzhavotvorennya / V. Otreshko // Gileja: naukovyj visnyk: zbirnyk naukovykh prac'. – K.: Vydavnytvo «Gileja», 2014. – Vyp.89 (10). – S.319–323.

3. Malyk Ja. Zabezpechennja informacijnoi' bezpeky Ukrai'ny u konteksti svitovogo dosvidu / Ja. Malyk, O. Bereza // Efektyvnist' derzhavnogo upravlinnja: zbirnyk naukovykh prac' L'viv's'kogo regional'nogo instytutu derzhavnogo upravlinnja Nacional'noi' akademii' derzhavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukrai'ny. – L'viv: LRIDU NADU, 2012. – Vyp.32. – S.20–27.

4. Gida O. F. Shhodo osnovnyh zasad formuvannja derzhavnoi' informacijnoi' polityky / Oleksandr Gida // Borot'ba z organizovanoju zlochyynnistju i korupcijeju (teorija i praktyka). Naukovo-praktychnyj zhurnal. – 2013. – №1 (29). – S.333–341.

5. Gurkovs'kyj V. D. Vzajemovidnosny organiv derzhavnoi' vlady u sferi zabezpechennja informacijnoi' bezpeky Ukrai'ny: organizacijno-pravovi pytannja / V. D. Gurkovs'kyj // Visnyk UADU pry Prezidenti Ukrai'ny. – 2002. – №3. – S.27–32.

6. Smola L. Je. Informacijno-psychologichni determinanty suchasnogo politychnogo procesu (svitovyj ta vitchyznjanij konteksty). Avtoref. dys. ... doktora politychnykh nauk. Spec.: 23.00.01 – teorija ta istorija politychnoi' nauky / Lidija Smola. – L'viv, 2011. – 34 s.

7. Grygor'jev V. I. Informacijna bezpeka u derzhavnomu upravlinni / V. I. Grygor'jev // Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologija. Naukovyj zhurnal. – 2013. – №4. – S.53–55.

8. Morozov O. L. Informacijna bezpeka v umovah suchasnogo stanu i perspektiv rozvytku derzhavnosti / O. L. Morozov // Viche. – 2007. – T.1. – №12. – S.23–25.

9. Petrov V. V. Vojenno-informacijna bezpeka Ukrai'ny za umov posylennja zagroz informacijnyh vijn. Avtoref. dys. ... kand. politychnykh nauk. Spec.: 21.01.01 – osnovy nacional'noi' bezpeky derzhavy (politychni nauky) / Valentyn Petrov. – K., 2010. – 24 s.

10. Lipkan V. A. Informacijna bezpeka Ukrai'ny v umovah jevrointegracij: Navchal'nyj posibnyk / V. A. Lipkan, Ju. Je. Maksymenko, V. M. Zhelihovs'kyj. – K.: KNT, 2006. – 280 s.

11. Jurychko A. V. Informacijni manipuljacii' u povidomlennjah svitovoi' periodychnoi' presy v konteksti informacijnoi' bezpeky Ukrai'ny: stan ta shljahy protydii'. Avtoref. dys. ... kand. filologichnykh nauk. Spec.: 10.01.08 – zhurnalistyka / Andrij Jurychko. – K., 2007. – 18 s.

12. Nesvit G. P. Informacijna polityka derzhavy jak faktor reformuvannja suspil'stva. Avtoref. dys. ... kand. politychnykh nauk. Spec.: 23.00.02 – politychni instytuty i procesy / Galyna Nesvit. – Odesa, 2001. – 19 s.

13. Zhovtenko T. G. Informacijne zabezpechennja polityky derzhavy u borot'bi z mizhnarodnym teroryzmom: na prykladі SShA. Avtoref. dys. ... kand. politychnykh nauk. Spec.: 21.01.01 – osnovy nacional'noi' bezpeky derzhavy (politychni nauky) / Taras Zhovtenko. – K., 2010. – 22 s.

14. Gorbulin V. P. Informacijni operacii' ta bezpeka suspil'stva: zagrozy, protydija, modeljuvannja: monografija / V. P. Gorbulin, O. G. Dodonov, D. V. Lande. – K.: Intertehnologija, 2009. – 164 s.

15. Abakumov V. M. Pravove reguljuvannja protydii' informacijnym vijnam v Ukrai'ni. Avtoref. dys. ... kand. jurydychnykh nauk. Spec.: 12.00.07 – administratyvne pravo i proces; finansove pravo; informacijne pravo / Viktor Abakumov. – Zaporizhzhja, 2011. – 22 s.

16. Mamad'jarova R. A. Informacionnaja bezopasnost', ee sushhnost', struktura i obespechenie v konfliktnykh situacijah / Ruhangiz Aligusejn kizi Mamad'jarova // Gileja: naukovyj visnyk. Zbirnyk naukovykh prac'. – K.: VIR UAN, 2012. – Vyp.56 (№1). – S.591–594.

17. Poda T. A. Informacijno-komunikacijni tehnologii' v konteksti suchasnyh mizhnarodnyh vidnosyn: social'no-filosofs'kyj analiz / T. A. Poda // Visnyk Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Filosofija. Kul'turologija: Zbirnyk naukovykh prac'. – K.: NAU, 2013. – S.59–63.

Zakharenko K., Ph.D., applicant, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Information influences as sources of information danger exacerbation

Information security has a human dimension. Therefore, education of citizens plays an important role in confronting destructive external and internal information influences. Its proper level is called for by the state and civil society. Indeed, the uneducated population easily falls under the destructive influence of information threats of the modern global world. Unfortunately, Ukraine does not have sufficient resources and technologies to adequately confront external threats. In view of this, the strategy of forming the national information security system of our state can only be the maximum leveling of destructive influences on the part of external information threats. To this end, Ukraine needs to implement democratic reforms, to form a civil society, to ensure the functioning of the rule of law and the growth of the political and civic culture of the population. At the same time, reformers need to keep in mind that the global nature of the information society determines the rapid transformation of external threats into the internal ones, turning them into constant challenges that unfold within the national cultural, informational and socio-political space. In addition, modern global information systems, the media, and network tools make the boundary between external and internal threats almost invisible.

Keywords: person, culture, information, globalization, information impulse, information threat, information security.

***

УДК 141.7

Концурак О.,
здобувач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ ДЕРЖАВИ: ПАРАДОКСИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Однією з ключових суперечностей екологічної ситуації в Україні є малоєфективне управління макроекономічними процесами, результатом якого є зневажливе ставлення до екологічної проблематики. Від такого управління значною мірою залежить раціональність використання національних природних ресурсів, бережливості у ставленні до природи і соціокультурного середовища, зрештою, до людини і її повсякденного оточення. Загрозилими стають викиди у природу залишків та побічних продуктів промислового виробництва. В результаті забруднення ґрунтів, водоймищ, лісових масивів, природне середовище стає агресивно-ворожим людині; знаходження в ньому загрожує захворюваннями, що не піддаються діагностиці. Парадокс